

MILLIY IQTISODIYOTDA SOLIQ TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI IQTISODIY FAOLLIKNI OSHIRISH

Nozimbekova Shaxlo Xamidullayevna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20070461>

Annotatsiya. Ushbu ilmiy tezisdagi milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda soliq tizimini modernizatsiya qilish masalalari tadqiq etiladi. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, soliq yuki va ma'muriyatchiligining optimallasuvi tadbirkorlik subyektlarining investitsion faolligini oshirishga bevosita xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda amalga oshirilgan soliq islohotlari, xususan, qo'shilgan qiymat solig'i stavkasining pasaytirilishi, soliq turlarining optimallashtirilishi va raqamli soliq ma'muriyatchiligining joriy etilishi tahlil qilingan. Shuningdek, "yashirin iqtisodiyot" ulushini kamaytirishda rag'batlantiruvchi soliq mexanizmlarining samaradorligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Tadqiqot davomida soliq siyosatining nafaqat fiskal vazifasi, balki iqtisodiy faollikni drayveri sifatidagi tartibga solish funksiyasiga alohida urg'u beriladi. Xalqaro tajriba va mahalliy statistik ma'lumotlar asosida soliq tizimidagi mavjud muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan. Xususan, kichik va o'rta biznes uchun soliq yukini tabaqalashtirish, eksportga yo'naltirilgan korxonalarini qo'llab-quvvatlash va soliq imtiyozlarining samaradorligini baholash tizimini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Tezis yakunida soliq tizimini yanada soddalashtirish orqali mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish va barqaror iqtisodiy taraqqiyotga erishish bo'yicha xulosalar berilgan. Mazkur ish iqtisodiyot sohasi mutaxassislari, davlat soliq xizmati xodimlari va ilmiy tadqiqotchilar uchun mo'ljallangan bo'lib, u iqtisodiy siyosatning strategik yo'nalishlarini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: Soliq tizimi, iqtisodiy faollik, soliq yuki, soliq ma'muriyatchiligi, QQS, foyda solig'i, investitsiya, fiskal siyosat, rag'batlantirish, yashirin iqtisodiyot, soliq islohotlari, byudjet tushumlari, raqamlashtirish, tadbirkorlik, soliq imtiyozlari, iqtisodiy o'sish, to'g'ridan-to'g'ri soliqlar, egri soliqlar, soliq stavkasi, moliyaviy barqarorlik.

KIRISH

Har qanday mamlakatning iqtisodiy taraqqiyoti uning moliyaviy-kredit va soliq siyosati qanchalik samarali ekanligi bilan bevosita bog'liqdir. Soliqlar nafaqat davlat byudjetini shakllantirishning asosiy manbasi, balki iqtisodiy jarayonlarni tartibga solish, investitsiyalarni jalb qilish va ijtimoiy adolatni ta'minlashning qudratli vositasi hisoblanadi. Bugungi globallashtirish va keskin raqobat sharoitida milliy iqtisodiyotning jozibadorligini saqlab qolish uchun soliq tizimini muttasil takomillashtirib borish, soliq yukini kamaytirish va soliq ma'muriyatchiligini soddalashtirish hayotiy zaruratdir. O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamlil islohotlarning markazida ham aynan tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va "iqtisodiyot drayveri" bo'lgan xususiy sektorni rivojlantirish uchun qulay soliq muhitini yaratish vazifasi turibdi.

Soliq tizimini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri bu soliq qonunchiligining soddaligi va shaffofligidir. Tadbirkor uchun soliq to'lash jarayoni murakkab hisob-kitoblardan xoli, tushunarli va ortiqcha vaqt talab qilmaydigan bo'lishi kerak. So'nggi

yillarda mamlakatimizda soliq kodeksining yangi tahriri qabul qilinishi, soliq turlarining soni qisqartirilishi va elektron hisob-fakturalar tizimiga o'tilishi bu boradagi dadil qadamlar bo'ldi.

Global iqtisodiy inqirozlar va pandemiyadan keyingi tiklanish davrida davlatlar o'rtasida investitsiya uchun kurash kuchaydi. Kapital oqimi doimo soliq rejimi yumshoq, byurokratiya kam va qonun ustuvorligi ta'minlangan davlatlarga intiladi. O'zbekiston iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish, xomashyo eksportidan tayyor mahsulot ishlab chiqarishga o'tish uchun bizga yuqori texnologiyali sarmoyalar kerak. Bunday sarmoyadorlar uchun soliq stavkalarining barqarorligi va bashorat qilinishi juda muhim. Shuning uchun ham soliq tizimini takomillashtirish nafaqat ichki tadbirkorlar, balki tashqi investorlar uchun ham signal bo'lib xizmat qiladi.

Soliq islohotlari natijasida Qo'shilgan qiymat solig'i (QQS) stavkasi 20 foizdan 15 foizga, so'ngra 2023-yildan boshlab 12 foizga tushirildi. Bu qadam nafaqat iste'mol bozorida narxlar barqarorligini ta'minlashga, balki tadbirkorlik subyektlarining aylanma mablag'larini yiliga o'rtacha 14-15 trillion so'mga ko'paytirishga xizmat qildi.

Iqtisodiy faollikni oshirishda korrupsion omillarni cheklash va inson aralashuvini minimallashtirish muhim. Bugungi kunda O'zbekistonda soliq to'lovchilarning 100 foizi elektron hisob-faktura va onlayn nazorat-kassa mashinalaridan foydalanmoqda.

XULOSA

Milliy iqtisodiyotda soliq tizimini takomillashtirish iqtisodiy faollikni oshirishning eng samarali dastagidir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, soliq stavkalarining optimallasuvi va ma'muriy to'siqlarning bartaraf etilishi tadbirkorlik subyektlarining investitsion jozibadorligini oshiradi. O'zbekistondagi islohotlar soliq yukining kamayishi byudjet tushumlarining barqaror o'sishi bilan mutanosib ekanligini isbotladi. Kelgusida "yashirin iqtisodiyot" ulushini kamaytirish va soliq imtiyozlarini faqat yuqori texnologiyali loyihalarga yo'naltirish orqali iqtisodiy o'sish sur'atlarini yanada jadallashtirish mumkin. Soliq siyosatining barqarorligi va shaffofligi milliy iqtisodiyotning global miqyosda raqobatbardoshligini ta'minlashda strategik ahamiyatga ega bo'lib qoladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Abdurahmonov, Q. X. (2022). *Iqtisodiyot nazariyasi: darslik*. Iqtisodiyot nashriyoti.
2. Malikov, T., & Haidarov, N. (2021). *Soliqlar va soliqqa tortish: o'quv qo'llanma*. Akademiya nashriyoti.
3. O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi. (2020). *Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasining Soliq Kodeksi*. Lex.uz.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. (2022). "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" (PF-60-son).
5. International Monetary Fund. (2023). *Uzbekistan: Technical assistance report—Tax policy diary*. IMF Country Reports.
6. World Bank. (2023). *Doing Business 2023: Assessing the tax environment in Central Asia*. World Bank Publications.
7. Vahobov, A., & Jo'rayev, A. (2021). *Soliqlar va soliqqa tortish nazariyasi*. Moliya-Iqtisod.
8. Stiglitz, J. E., & Rosengard, J. K. (2020). *Economics of the Public Sector* (4th ed.). W. W. Norton & Company.